

อมตธรรมของพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)

เลือกสรรเพื่อตีพิมพ์ในสตูดิโอ
ที่มหาวิทยาลัยศรีปทุมจัดพิมพ์โดยปริญาคุณวุฒิบัณฑิตศึกษาศึกษา
ชนภณ ฐิตาภาภิตติรัตน์

1. จริยธรรมของนักวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานด้านเสริมสร้างปัญญา เพราะฉะนั้น จริยธรรมที่จะต้องเน้นก็คือจริยธรรมในระดับปัญญา ซึ่งหมายความว่า นอกจากมีความสุจริตใจ ซื่อสัตย์ต่อเรื่องที่ทำ ไม่ลักโมขโมยเป็นต้นแล้ว ก็ต้องมีความรับผิดชอบในการทำงานวิชาการ เริ่มตั้งแต่เรื่องข้อมูล การจะตีความ วิเคราะห์ วินิจฉัยต่าง ๆ ต้องทำด้วยความรับผิดชอบ เพื่อมุ่งจะนำผู้อ่าน ผู้ฟัง ฯลฯ ไปสู่ความจริง และนำเสนอความจริงให้ถ่องแท้... ความเชื่อตรงต่อหลักฐานข้อมูลข้อเท็จจริง ความมีใจใฝ่รู้มุ่งแสวงหาความจริง ความถูกต้องแม่นยำในการนำเสนอ เจตนาที่เป็นกุศลมุ่งปัญญา นี้แหละคือตัวจริยธรรมทางวิชาการ

(พระธรรมปิฎก(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), ธรรมจริยธรรม : พระพุทธเจ้าปรินิพพานด้วยโรคอะไร ?, พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์สวยจำกัด, 2544, หน้า 177-180)

2. การศึกษากับความสุข

การศึกษาจะต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะทำให้คนมีความสุข ปัจจุบันนี้มีปัญหาว่า เราได้ถือหน้าที่นี้เป็นสิ่งสำคัญหรือไม่ การศึกษาปัจจุบันทำให้คนมีความสุข หรือทำให้คนเป็นคนหิวโหยกระหายความสุข ถ้าดำเนินการศึกษาผิดพลาดก็จะทำให้คนไม่มีความสุข แต่การศึกษาจะกลายเป็นเครื่องดูดซับความสุขออกจากคน

(พระเทพเวที(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), การศึกษาที่สากลบนฐานภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2532, หน้า 78)

3. จุดเปลี่ยนเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจเวลานี้ มาถึงขั้นที่ทำให้การบริโภคเป็นการสนองความต้องการของผู้ผลิต อันนี้กลายเป็นลักษณะที่เด่นขึ้นมา ตามหลักธรรมค่านั้น การผลิตย่อมจะสนองความต้องการของผู้บริโภค คือ ผู้บริโภคต้องการกินใช้อะไร ผู้ผลิตก็ทำการผลิตของกินของใช้ให้สนองความต้องการของผู้บริโภค ให้ดีที่สุดในขั้นต้น แต่ปัจจุบันนี้ในยุคธุรกิจเป็นใหญ่ เศรษฐกิจได้ก้าวมาถึงขั้นที่ว่า ผู้ผลิตสามารถใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การโฆษณาสินค้ากระตุ้นเร้าความต้องการ ตลอดจนปั่นค่านิยมของผู้บริโภค ให้เกิดความต้องการหรือเกิดความตื่นตื่นที่จะซื้อสินค้าที่ตนผลิตหรือคิดจะผลิต ถ้าผู้บริโภคไม่รู้เท่าทันหรือไม่ใช้ปัญญา ก็พล่านไปตามการปลุกเร้าของผู้ผลิต กลายเป็นเหยื่อหรือเป็นทาสของระบบแข่งขันช่วงชิงผลประโยชน์

(พระธรรมปิฎก(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **ธุรกิจฝ่าวิกฤติ**. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, 2544, หน้า 24)

4. ปัญหา : ฐานของประเทศมหาอำนาจ

ประเทศที่เรามองเห็นว่า มีกำลังเศรษฐกิจ อำนาจการเมือง และมีเทคโนโลยีสูงนั้น อำนาจที่แท้จริงก็ต้องอยู่ที่ปัญญานั้นแหละ คือ มีกำลังปัญญาเป็นฐานและเป็นตัวชักเชิดคุมขบวนทั้งหมด ถ้าจะให้มีความกำลังปัญญากันจริง ก็ต้องเน้นการศึกษาที่ถูกต้องที่จะให้มีความเข้มแข็งทางปัญญากันจริงๆ ให้ถึงขั้นเกิดเป็นวัฒนธรรมทางปัญญา

(พระธรรมปิฎก(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **ธุรกิจฝ่าวิกฤติ**. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, 2544, หน้า 21)

5. การล่มสลายของลัทธิทุนนิยม ?

ลัทธิทุนนิยมกับลัทธิสังคมนิยม ที่มองเห็นกันได้ๆ ว่าเป็นระบบสองอย่างต่างกัน ที่ขัดแย้งกันอย่างตรงข้ามนั้น ว่าที่จริงแล้วก็รวมลงในวัตถุนิยมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งสองอย่างนั้นแหละ และทั้งสองลัทธินั้นก็ล้วนตั้งอยู่บนฐานแห่งแนวคิดแบบก้าวร้าวแบ่งแยกทั้งสามด้วยกันทั้งคู่ การล่มสลายของลัทธิสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ มิใช่เป็นเครื่องบ่งบอกว่าลัทธิทุนนิยมจะเป็นระบบที่ถูกต้องดีงามแต่อย่างใด ในทางตรงข้าม มันกลับชี้ชัดว่า ในบรรดาลัทธิวัตถุนิยมที่ครอบงำโลก 2 แบบนั้น เมื่อความล้มเหลวของลัทธิหนึ่งปรากฏออกมาแล้ว ความล้มเหลวของอีกลัทธิหนึ่งก็เป็นที่คาดหมายได้

(พระธรรมปิฎก(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21**. พิมพ์ครั้งที่ 15, กรุงเทพฯ : กลุ่มจันทร์ห้า, 2544, หน้า 30)

6. การศึกษากับการพัฒนาประชาธิปไตย

การปกครองระบอบประชาธิปไตย จำเป็นต้องอาศัยการศึกษา เพื่อทำให้คนมีคุณภาพ เพราะคุณภาพของประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชาชน

(พระธรรมปิฎก(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย**. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, 2543, หน้า 35)

7. การแก้ปัญหาการศึกษาของสังคมไทย

การที่จะแก้ปัญหการศึกษาหรือจะแก้ปัญหาสังคมไทยได้นั้น อาตมภาพถือหลักว่า จะต้องเข้าถึงพื้นฐานของไทยและจะต้องไล่ให้ทันความคิดชีวิตสังคมฝรั่ง ต้องทั้งสองอย่างจึงจะสำเร็จ ในส่วนที่ต้องไล่หรือต้องรู้ให้ทันความคิดชีวิตสังคมอเมริกันนั้น เพราะเหตุว่าเรากำลังเอาสังคมอเมริกันเป็นแบบอย่าง... ส่วนที่ว่าจะต้องเข้าถึงพื้นฐานของไทย ก็เพราะว่าเราจะต้องรู้จักเนื้อตัวของเราเองและถิ่นที่เราเป็นอยู่

(พระราชวรมุนี(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **มองอเมริกามาแก้ปัญหาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพฯ : บริษัท ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด, 2528, หน้า 57)

8. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับจริยธรรม

...เมื่อขาดจริยธรรมเสียแล้ว ความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ผ่านทางเทคโนโลยีแม้แต่ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ก็กลายเป็นการเพิ่มช่องทางแห่งภัยอันตรายที่จะเข้ามาถึงตัวมนุษย์ให้มากขึ้น จนเกิดภาวะที่เหมือนกับว่า วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียิ่งเจริญ ภัยอันตรายของมนุษย์ก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้นและร้ายแรงยิ่งขึ้น หรืออาจถึงกับเกิดเป็นความหมายใหม่ขึ้นมาว่า ความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คือ การเพิ่มภัยอันตรายแก่โลกมนุษย์

(พระเทพเวที(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พุทธศาสนานิวาสเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535, หน้า 24)

9. วิกฤติที่แท้ของสังคมไทย

เวลานี้ประเทศไทยมีวิกฤติที่สำคัญยิ่งกว่าวิกฤติเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นวิกฤติที่แท้คือ วิกฤติคุณภาพคน หรือวิกฤติในการพัฒนามนุษย์ อย่าให้การสูญเสียทางเศรษฐกิจนั้น มาช้อนด้วยการสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ไปอีก เดียวจะไม่มีทุนที่จะไปฟื้นเศรษฐกิจนั้นขึ้นมา แต่ถ้าเราตั้งหลักให้ดี เราเอาโอกาสนี้มาใช้ในการพัฒนาคน เราก็จะได้และจะเป็นการได้ที่เป็นแก่นสารที่ยั่งยืนดีกว่า

(พระธรรมปิฎก(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), เราจะกู้แผ่นดินกันอย่างไร?. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2542, หน้า 41)

10. สงครามและสันติภาพ

ความทะยานอยากได้ผลประโยชน์(ตัณหา) ความมักใหญ่ปรารถนาอำนาจที่จะครอบงำจัดการผู้อื่น (มานะ) หรือความใฝ่แสพอำนาจ และความยึดมั่นคิดแต่จะขัดเขียดบังคับความเชื่อถือศาสนา ลัทธินิยมอุดมการณ์ของคนแก่ผู้อื่น (ทิฐิ) ยังคงเป็นแรงจูงใจอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมที่เรียกว่า เป็นการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าของมนุษย์ทั้งหลาย พร้อมกับที่เป็นเหตุให้พวกเขาสู้รบทำลายและก่อสงครามกันในอดีตอันใด ปัจจุบันก็ฉนั้น การสร้างความเจริญก้าวหน้าด้วยแรงจูงใจใฝ่ปรารถนาที่จะสร้างสรรค์สันติแก่มวลมนุษย์ ยังคงเป็นเพียงคำกล่าวอ้างที่ยากจะหาตัวอย่างการปฏิบัติที่เป็นจริง

(พระธรรมปิฎก(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), “คำนำเสนอ” ใน.ฉัตรนคร องค์กรสังฆ. นางาซากิ : เสี่ยงครวญแห่งสันติ. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2542, หน้า 14)

11. วิชาพื้นฐาน วิชาชีพ

ศิลปศาสตร์หรือวิชาพื้นฐานเป็นวิชาที่สร้างบัณฑิต โดยพัฒนาคนให้มีความเป็นมนุษย์ที่แท้จริง ส่วนวิชาการอื่นๆ จำพวกวิชาเฉพาะและวิชาชีพเป็นวิชาการที่สร้างเครื่องมือหรือสร้างอุปกรณ์ให้แก่บัณฑิต เพื่อผู้ที่เป็นบัณฑิตนั้น จะได้ใช้ความเป็นบัณฑิตของตนทำการสร้างสรรค์ประโยชน์สุขให้แก่เกิดขึ้นแก่ชีวิตและสังคมได้อย่างแท้จริง... ในการสอนวิชาศิลปศาสตร์หรือวิชาพื้นฐานนี้ จึงมีคติอย่างหนึ่งซึ่งคู่เกี่ยวกับการสอนวิชาเฉพาะว่า “สอนวิชาชีพวิชาเฉพาะให้ใช้ผู้เชี่ยวชาญ แต่จะสอนวิชาพื้นฐานต้องใช้นักปราชญ์”

(พระธรรมปิฎก(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), ศิลปศาสตร์เพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2540, หน้า 22,27)

12. ความสำเร็จของมนุษย์

ความสำเร็จที่แท้คืออะไร? ความสำเร็จของมนุษย์ เวลาที่คิดกันแล้วว่าฉันชนะในการแข่งขัน ฉันได้ผลประโยชน์สมควรประสงค์ นี่คือความสำเร็จของมนุษย์จริงหรือ? ความสำเร็จแบบนี้ก็คือความสำเร็จในการเบียดเบียนกันในหมู่มนุษย์ ด้วยการแย่งชิงกันและทำลายกัน ความสำเร็จอยู่แค่นั้น มนุษย์มองไม่ถึงว่า ความสำเร็จ คือการที่ชีวิตนี้บรรลุความดีงาม เป็นชีวิตที่สมบูรณ์ สัจจมนี่รุ่มเย็น มีสันติสุข โลกนี้อยู่ในสภาพที่ดี สภาพแวดล้อมทุกอย่างเรียบร้อยน่ารื่นรมย์ นี่คือความสำเร็จที่แท้จริง

(พระธรรมปิฎก(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), จะอยู่อย่างเป็นเหยื่อหรือขึ้นเหนือไปน้าเขา. พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2543, หน้า 13)

13. พ่อแม่กับบทบาทในการแสดงโลกแก่ลูก

พ่อแม่เป็นผู้แสดงโลกแก่ลูก เพราะลูกจะพบกับพ่อแม่ก่อนใครอื่น พ่อลูกเกิดมา พ่อแม่ก็มีบทบาทนี้ทันที... พ่อแม่เป็นเพื่อนมนุษย์คู่แรกในโลกที่ลูกได้รู้จัก พ่อเป็นตัวแทนของผู้ชายทั้งหมด แม่เป็นตัวแทนของผู้หญิงทั้งโลก ทีนี้ พ่อพบผู้ชาย-ผู้หญิงที่เป็นตัวแทนของคนทั้งโลก ก็เป็นคนที่มีความรัก มีเมตตา จึงเป็นการเริ่มต้นด้วยการสร้างความรู้สึกที่ดี นี่คือตัวแทนของมนุษย์ในโลก ซึ่งมีความสัมพันธ์ด้วยความรู้สึกที่ดีมาต่อกัน มิใช่จะมาพบกันก็จะฆ่าฟันห้ำหั่นกัน ตอนนี่ความรู้สึกเริ่มแรกที่เจอกันก็คือได้เจอมนุษย์ที่ดีก่อน ได้เห็นมนุษย์ที่มีคุณธรรม มีเมตตา มาเป็นตัวแทนของมนุษย์ เป็นการสร้างความรู้สึกที่ดี พร้อมจะเป็นมิตรกับคนทั้งหลาย ต่อจากนั้นก็เจอกับพี่น้อง พ่อแม่ก็จะถ่ายทอดความรู้สึกให้พี่น้องมีความรักต่อกัน พอไปเจอเพื่อนมนุษย์ ความรู้สึกฉันทิตก็จะนำมาก่อน อย่างน้อยก็มาดูแลไม่ให้เกิดความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ มิใช่เป็นศัตรูกัน... แต่ปัจจุบันนี้พ่อแม่กำลังเสียบบทบาทนี้ให้กับสื่อให้แก่ทีวี วิดีโอ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ตเข้ามาแทน ขณะนี้น่าเป็นห่วงอย่างที่เคยใช้คำว่า เวลาที่ พ่อแม่ถูกยึดครองดินแดนไปเสีย หมายความว่า ครอบครัวเคยเป็นดินแดนที่พ่อแม่ดูแล เป็นผู้ปกครอง เป็นผู้ที่นำลูก แต่เวลานี้พ่อแม่สูญเสียอำนาจปกครองนี้ไป โดยที่ชาวบ้านและครอบครัวได้ถูกสื่อ เช่น ทีวี และวิดีโอเข้ามายึดครองมาทำหน้าที่แทนพ่อแม่ในการแสดงหรือนำเสนอโลกแก่ลูก

(พระธรรมปิฎก(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), ความสุขของครอบครัว คือสันติสุขของสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 13, กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, 2543, หน้า 15-16)

14. ความรับผิดชอบต่อสังคม

การรับผิดชอบต่อสังคม ย่อมรวมถึงความตระหนักในภาวะที่ตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น และการที่ตนมีส่วนรับผิดชอบต่อปัญหาทั้งหลายของสังคมนั้นด้วย การรับผิดชอบต่อปัญหานั้น ไม่ได้หมายถึงเพียงการรับผิดชอบต่อคนที่จะเป็นผู้แก้ปัญหาเท่านั้น การมองความรับผิดชอบต่อเพียงในแง่ของการเป็นผู้แก้ปัญหาเท่านั้น เป็นการพรางตนเองอย่างสำคัญ เป็นการแยกตัวออกไปต่างหาก และยกตัวเป็นผู้กล้าหาญจากภายนอกที่จะมาแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นในสังคม ความจริงใจความรับผิดชอบต่อหมายถึง ความสำนึกถึงการที่ตนมีส่วนร่วมในการทำให้เกิดปัญหานั้นด้วย มิใช่โดยตรงก็โดยอ้อมในปัญหาต่างๆ อย่างและในทุกๆ ส่วนของสังคม

(พระราชวรมนี(ประยูรค์ ปยุตฺโต), สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2527, หน้า 123)